

İmroz Adasında Bazı Jeolojik Müşahedeler

Mehmet AKARTUNA

Özet : Aşağıdaki travayda, adı geçen adanın 1 : 100.00 lik Jeolojik lövesinden çıkan ilmi neticeler hülâsa edilmiş ve şimdiye kadar ada hakkında bilinen bilgilere ilave olarak : a) Eosen ve Oligosen flişleri birbirinden ayırt edilmiş, b) Yeni fosiller ve fosil yatakları tesbit edilmiş, c) Adada Sarmasiyenin mevcut olmadığı anlaşılmış ve d) Adanın « Sillon Transégéen üzerinde bulunmadığı neticesine varılmıştır.

İmroz Ege denizinin Kuzey doğusunda İstanbul'un 153 mil güney-batısında 44-45 enlemleri ile 3-4 boylamlarının (İstanbul'a göre) meydana getirdikleri dikdörtgenin tahminen ortasında bulunan 285 Km², yüzölçümlü bir adadır. Büyük ekseni SW-NE doğrultusundadır. Ada genel olarak anî yükselen sarp andezit tepeleri ve ilişler içinde açılan derin vadileri ile derhal göze çarpan arızalı bir morfoloji göstermektedir. Adanın en mühim akar suyu 13 Km. uzunluğundaki İmroz deresidir. NEN doğrultusunda akan ve Zeytinli köyü ile tekele arasındaki kısmında transversal bir vâdi teşkil eden İmroz deresi İskele yakınlarında oldukça geniş bir düzlük meydana getirir. 8 Km, boyundaki ikinci büyük deresi ise adanın batısında bulunan ve güneybatı doğrultusunda akan Hrapo'dur. İmroz ve Hrapo dereleri adayı kuzey-batı ve doğu-güney doğu olmak üzere iki bölgeye ayırır. Kuzey-batı bölgede Goro dağları ve uzantıları, Doğu-güney doğu bölgede ise Kastro dağları ve uzantıları vardır. Goro dağlalan ve uzantılarının en yüksek tepeleri Goro (620 m.), Tepeköy T. (678 m.), Kastro dağları ve uzantılarının en yüksek tepeleri Kastro (500 m.), Bademli T. (450 m.), Araşi T. (422 m.) dirler.. Adanın kuzey kıyılarında diğer kıyılara nazaran daha dik falezler ve derin koylar yer almaktadır.

Geçen sene yazında (1947) sayın Hocam Prof. Hamit N. PAMİR ile İmroz adasının jeolojisini rövizetmek üzere gittiğimizde mevcut 1:800.000 ölçekli jeolojik hartaya nazaran burada bazı fazlalıklar ve eksiklikler müşahede ettik. 1:800.000 lik hartada adanın doğusunda ve merkezine yakın yerde geniş bir kristalen çekirdek muhtelif yerlerde birbirinden ayırt edilmeyen Eosen ve Oligosen flişleri, adanın doğu kıyısında geniş bir Neojen (Miosen), sonra adanın merkezinden batıya doğru devamlı olarak uzanan bir andezit kitlesi gösterilmektedir, 1 : 800.000 lik hartanın izahnamesinde

bu civarları ARABU'nün tetkik ettiği kaydedildiği halde müellifin imroz adasına ait bir yazısı bulunmamakta ise de 1922 de Brüksel'de yapılan XIII. Jeoloji Kongresi neşriyatına göre ARABU (2, S. 1105 - 1106) adada Oligosen grelelerinden ve Sarmasiyen'den bahsetmektedir.

Yunan Jeologlarından GEOKGALAS (6,7) imroz adasına ait her iki eserinde de kendinden evvel gelen müelliflerin (M. de LAUTNAY, PHILIPPSON, VIQUESNEL, SUESS, TH. ENGLISH, KTENAS, A. OGILVIE, SCHAFFER, KTENAS - H. DOUVILLE) fikirlerini hülasa etmektedir.

Adada ilk defa Eosen'den bahseden KTENAS (10) olmuştur, KTENAS ve DOUVILLE (9) ye göre Tepeköy (Agridia) yakınlarındaki Eosen. (Oversien) marnlarında *Assilina exponens mamilata*, *Operculina alpina DOUV.*, *Ortophragmina scarantana GÜMBELL* mevcuttur.

GEORGALAS (6, s. 1541 - 1542) 500 m, kalınlığındaki Eosen'in adanın kuzey yarısında bir kısım kapladığını, Tepeköy mıntakasında dağların kuzey ver sanlarını meydana getirdiğini kaydederek Messadi vadisinden aldığı profilde üç seviye ayırmakta Alt Lütesyen ve bu seviyelere ait fosilleri zikretmektedir.

Müşahedelerimize göre adanın en eski sedimanter formasyonları Eosen kalker ve flišleridir. GEORGALAS'ın yukarıda maktainı aldığı zikrettiğimiz Messadi vadisinin W. de bulunan Vasilika deresinin E- deki Rezoni burnunda koyu gri marnlı kalkerlerde müellifin bulduğu fosillere ilâve olarak bizde *Nummulites perforates DE MONTF*, *Disocyclina sp.*, *Ostrea gigantica SOL.*, *Crassatella cf. pugetensis BOUS*, fosillerini teşhis edebildik. Ayrıca adanın batısında Kömür burnundan Hrapo deresi boyuna doğru uzanan ve takriben 200 m. kalınlığındaki beyaz renkli kompakt karstik tipte ve bol Nümülitli kalkerlerde: *Nummulites perforatus DE MONTF*, *Nummulites irregularis DSH.*, *Nummulites sp.*, *Assilina sp.*, *Discocyclina sp.*, *Asterocyclina sp.*, *Alveolina sp.*, *Operculina sp.*, *Rotalia sp.*, *Textularia sp.*, *Melobesiés*, *Bryozoer*, *Krinoid*, *Pecten sp.*, fosillerini tesbit edebildik. Bu sonuca göre bu kalkerler Rezoni burnundakilerle yaşıt ve Lütesiyene (Oversiyene) aittirler.

Gerek adanın batısındaki bol Nümülitli beyaz kalkerler üzerine, gerekse Rezoni burnundaki marnlı koyu gri kalkerlerin alt ve üzerlerine Eosen'e

ithal ettiğimiz siyah-gri renkli, ince zerrelı, marnlı flişler gelir. Genel olarak adanın kuzey-batı yarısında bulunan bu flişlerin doğu hududu Tepeköy kuzey - doğusundan başlar. Tepeköy Zeytinli arasından İmroz deresine iner ve Zeytinli köyü güneyinden Araşı tepesi kuzeyine kadar gelir. Güney hududu buradan batıya doğru İmroz deresinin güney yanlarını takiben ilerler, Savurya deresi ve yanlarında Çınarlı Dereköy yolunun kuzeyini takip eder, Hrapo vadisinde ise derenin güney doğu yanlarını takiben denize iner. Tepeköy yolunun Çınarlı - Dereköy yolu ile birleştiği yerlerde büyükçe levhalar halinde çıkartılarak yerli halk tarafından ev damlarını örtmekte ve arıcılıkta kullanılan bu flişleri bir konglomera seviyesi ile başlayan sarımtrak - kahverenkli ve Polymesoda convexa BRONG. (Cyrena semistriata DESH.) ihtiva eden Oligosen flişlerinden ayırmağa çalıştık.

Oligosen (Stampien)

İlk olarak ENGLISH (3) adanın NE kısmında Çınarlı (Panagia) idare merkezi civarlarındaki laküstr gre, şist ve kömür yataklı marnlar içinde Corbicula semistriata (Stampien) bulunduğunu kaydetmektedir.

GEORG ALAS (6, s. 1541) a göre Oligosen adada NE-SW doğrultusunda uzanır. Adanın güney yarısındaki dağların iç kısımlarını teşkil eder ve Cyrena semistriata DESH, karakteristik fosilini ihtiva eder. (ENGLISH, KTENAS, DOUVILLE)

Bize göre siyah - gri renkli Eosen flişleri üzerine konkordan olarak gelen sarımtrak - kahverenkli Oligosen flişleri genel olarak adanın doğu - güneydoğu kısımlarında bulunurlar ve hemen her yerde kömürleşmiş bitki kalıntıları ihtiva ederler. Vapur iskelesinin her iki yanlarında bu flişlere ait gayet güzel aflörmanlar vardır, iskele E de korniş teşkil eden sarı - kahverenkli greler ve kömürleşmiş bitki kalıntıları ihtiva eden marnlar vasatı olarak, altta 3-4 m. ve daha yukarı seviyelerde 15-20 m. lik tabakalar halinde münavebe ederler. Kuzu deresi yanlarında Kuzu limanında deniz seviyesinde ve Araşı tepesi batısındaki Levreki mevkiinde bu flişlere ait grelerde pek çok Polymesoda convexa BRONGNIART (Cyrena semistriata DESH) ihtiva eden tabakalar mevcuttur. Kuzu limanı batısında deniz seviyesinde aynı flişfer fazla olarak bilhassa çok fosillidir, bazı seviyeler lümaşel halindedir ve tabaka yüzeyleri Cyrena semistriata'ların kabukları ile örtülü

bir durumdadır. Burada fişlerin aralarında bazı seviyelerde kömürlü ve Planorbis'li marn tabakaları vardır. Bu da bize Oligosende zaman zaman bazı emerjansların vukua geldiğini gösterir.

Oligosen fişleri bazan küçük lambolar halinde adanın Kuzeybatısında (İmroz deresine karışan Tepeköy deresi yanlarında, Marmaros deresi mansabında) Eosen fişleri üzerinde bulunmaktadır.

Miyosen (Ponsiyen)

ANDREWS (1) İmrozda bulunan *Tetrabelodon pentelicus*'tan bahsetmekte fakat bu fosilin adanın neresinde bulunduğunu kaydetmemektedir.

GEORGALAS (6, S. 1514) Kefalos uzantısı ile kömür ve laka burunları arasındaki kum, kil ve marnları Sarmasiyene ithal etmektedir.

Tetkiklerimize göre adanın güney - doğusundaki Kefalos uzantısında ve adanın batısında Avlaka ile Kömür burunları arasında ki sahada yatay bir laküstr Neojen (Ponsiyen) mevcuttur. Kefalostaki Neojen takriben 60 - 70 m. kalınlığa maliktir. Burada GEORGALAS'ın Sarmasiyen'e ithal ettiği friabl grelerle münavebe eden marnlar içinde Rhinoceros sp. dişleri ve tayin edemediğimiz bazı omurgalı kemik parçaları bulduk. ANDREWS'in (1) bahsettiği *Tetrabelodon pentelicus*'un da burada (Kefalos) bulunmuş olması çok muhtemeldir,

1 : 800.000 lik jeolojik hartada adada Neojen genel olarak Miyosen gösterilmekte ve adanın doğusunda geniş bir saha kaplamaktadır. Halbuki doğudaki Miyosen (Ponsiyen) yalnızca Kefalos uzantısında mevcuttur ve asıl ada ile münasebeti ancak tombolo teşkil eden mağnetitli kumlar ile temin edilmiştir.

Malûmdur ki, HAUG (8, s. 1677-1730), ENGLISH'in Saroz körfezi yarıları, Ereğli ve Mürefte'de bulunduğu denizel Neojene dayanarak Tesalyadaki denizel Neojeni Sillon Transégéen'in kuzey kolu yolu ile bu yerlere bağlarken çizdiği hartada İmroz adasını da Sillon Transégéen'in bu kolu içine almaktadır. Zati TERNEK'in İstanbul Üniversitesinde yapılmış olan tezinde de teyit ettiği gibi Trakya'da muhtelif yerlerde denizel Neojen vardır. Bunlar ihtimal Tesalyadaki Neojene bağlanmaktadırlar, fakat bu herhalde İmroz adası yolu ile değil belki adanın kuzeyinden ve adanın dışından geçecek bir yol ile mümkündür. Zira adanın hiçbir yerinde denizel Neojene ait bir ize dahi rastlamadık.

Adanın, biraz evvel söylediğimiz sedimanter formasyonların bulunduğu yerlerden hariç kalan kısımları Andezit lav ve tüfleri ile örtülüdür. Bunlar adanın anı yükselen tepelerini meydana getirirler.

GEORGALAS (7) adadaki erüptif kayaçları üç bölgeye ayırarak gözden geçirmekte, ayrıca filon ve volkanik kayaçlar üzerindeki tetkiklerinin neticesini bir liste halinde vermektedir.

Andezitlerden aldığımız numunelerin ince kesitlerine göre doğu - güneydoğu bölgede Hornblendli Andezit, kuzey-batı bölgede ise Augite'li Andezit'lerin hâkim olduğu neticesine vardık. Bademli tepesi Andezitleri Kaşkaval burnunda Almanya'daki Käsegrotte Bazaltlarını andıran gayet güzel sütunlar arz etmektedir.

Andezitler gerek Eosen ve gerek Oligosen formasyonlarını katetmektedirler. Eosen kalker ve ilişkileri ile olan kontaktlarda piritli kalker ve piritli fişler (Marmaros deresi doğu yanlarında, Rezoni burnunda) ve ayrıca andezitler içinde fiş anklavları bulunmaktadır. (Çınarlı - Dereköy yolunda Goro tepesi S W eteği, Marmaros menbağı doğusu ve Marmaros mansabı batısı, Rezoni Br.). Oligosen fişlerini katettiği yerlerde de (Figos - İncirli burunları arası, Savurma deresi içi) Oligosen fişlerinin kırmızı tuğla rengini aldıkları görülür. Bu erüpsiyonlar Neojene tesir etmemiştir.

Tektonik

İmrozda Eosen ve Oligosen tabakaları konkordan ve NE doğrultusunda beraberce kıvrılmışlardır. Bunlar kuzeydoğu Gelibolu yarımadasına oradan güney Ergene'ye doğru, güneybatıda ise Limni adasına doğru uzanmaktadırlar.

ENGLISH ve SCHAFFER (14, s. 30 - 35) güney Ergenede ve Oligosen tabakalarının NE doğrultusunda olduklarını ve bunların kuzey Ege'ye, Gelibolu yarımadasına, Lemnos, İmroz adalarına uzandıklarını kaydetmektedirler.

GEORGALAS (6,7) İmrozda Eosen ve Oligosen fişlerinin konkordan ve NE doğrultusunda kıvrıldıklarını görmüştür.

Müşahedelerimize göre Eosen ve Oligosen tabakaları arasındaki sınırda ekseri yerlerde bir konglomera tabakası ve Oligosen ilişkileri arasında bitki kalıntılarını ihtiva eden tatlı su tabakaları mevcut ve bunlar bir emerjansı ifade etmekte iseler de hakikatte iki seri arasında (Eosen,

oligosen) bariz bir diskordans görülememiştir. Bundan dolayıdır ki, hepsinin aynı bir orojenezde kıvrıldıklarını, adada Postoligosen bir orojenez safhasının mevcudiyetini ve bunun da Saviyen'e tekabül ettiğini, bu orojenez safhasından sonra da andezit erüpsiyonlarının yer aldıklarını kabul etmek icabediyor.

Adanın kuzey kıyısının genel olarak bir çizgi doğrultusunda olduğu ve dik falezler teşkil ettiği nazarı itibara alınarak Saroz körfezi boyunca uzanan fay hattının bu kıyılardan geçmiş olması çok muhtemeldir. Zeytinli köyü güneyindeki bir fay Eosen ile Oligosen fişlerini karşı karşıya getirmektedir (Profil : 1).

Bazı materyallerimin determinasyonlarında bana kıymetli yardımları dokunan Bayan Lütfiye ERENTÖZ'e, Dr. Ahmetcan OKAY'a, Dr. Suat ERK'e ve bizlere bu tetkik fırsatlarını sağlayan M.T.A. Enstitüsüne teşekkür etmeyi bir vazife bilirim.

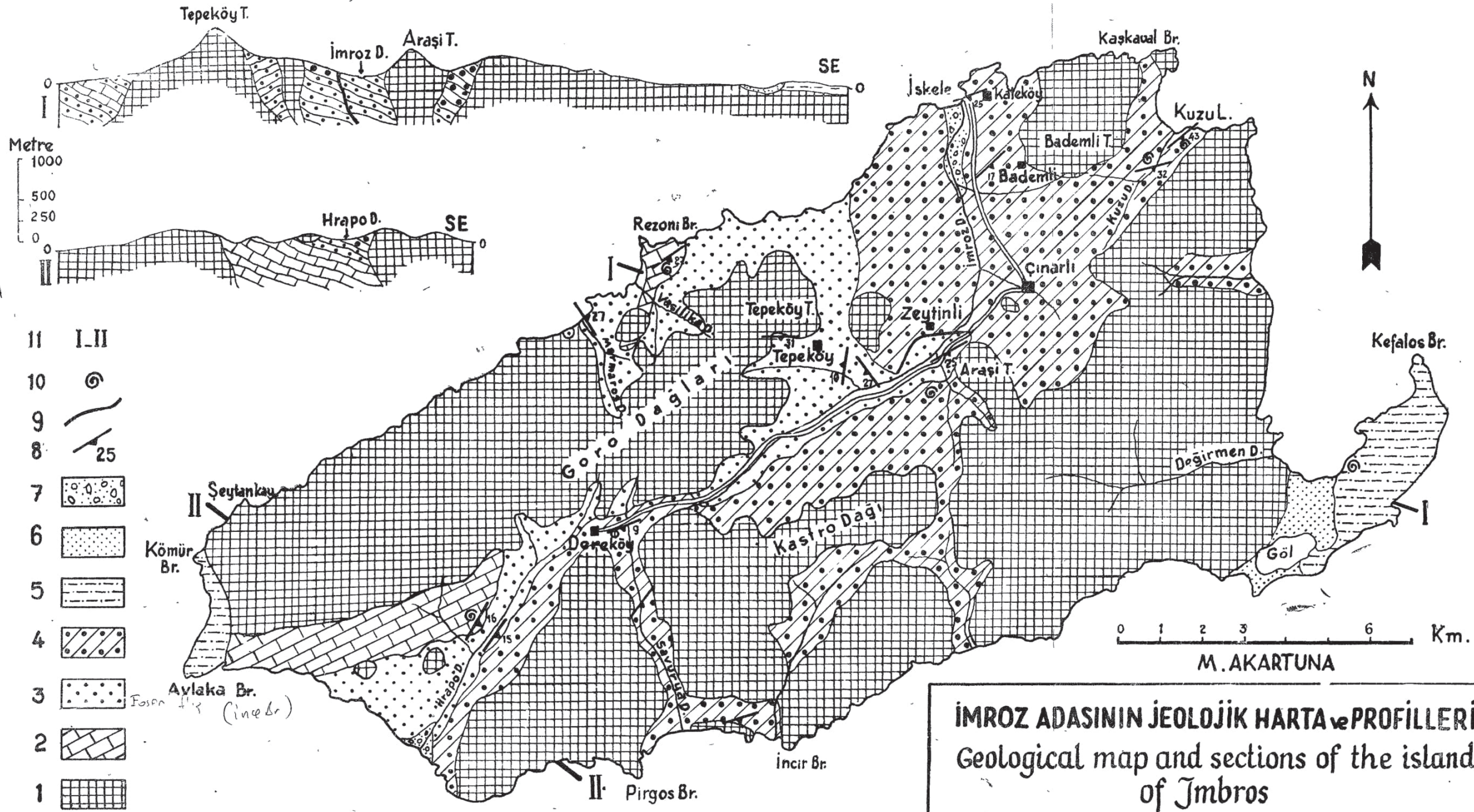

Geological Observations from the Imroz Island

Mehmet AKARTUNA

Summary : The Island of Imbros is 153 miles southwest from Istanbul near the entrance to the Straits of Dardanelles. It has an area of 285 square kilometers. Its long axis runs SW - NE, and the island is almost a continuation of Gallipoli peninsula from which mainland it is separated by a gap of 15 miles. The principal creeks of Imbros and Hrapo run northeast and southwest respectively dividing the island into two parts. In the northwest part the important physiographic feature is Goro mountain with elevations of 620 and 673 meters at Goro and Tepeköy peaks. The southwest part of the island is featured by the Kastro mountains with peaks ranging from 422 to 500 meters.

İMROZ ADASININ JEOLÖJİK HARTA ve PROFİLLERİ
 Geological map and sections of the island
 of Imbros

1 — Andezit lav ve tüfleri (Andesite lava and tuffs)
 2 — Lütasiyen kalkerleri (Lutetian limestones)

4 — Oligosen fişleri (Oligocene flyshes)
 5 — Miyosen "Ponstiyen" (Miocene Pontian)

6 — Kumlar (Sands)
 7 — Alüvyon (Alluvial deposit)

Quaternary
 Kuaterner

8 — Doğrultu ve Eğim (Strike and dip)
 9 — Fay (Fault)

10 — Fosil yatakları (Fossil beds)
 11 — Profiller (Sections)

The oldest sedimentary formations of the island are the limestones and flysch of the Eocene, In the grey marly limestones outcropping east of the Vasiliika. Stream:

Nummulites perforatus DE MONTE.

Discocyliina sp.

Ostrea gigantica SOL,

Crassatella cf. *pugetensis* BOUS.

and, in the western part of the island near K m r Burnu,

Nummulites irregularis DESH.

Nummulites sp.

Assilina sp.

Discocyliina sp.

Asterocyliina sp.

Alveolina sp.

Operculina sp.

Rotalia sp.

Textularia sp.

have been determined indicating a Lutetian age.

Overlying the white limestones with abundant *Nummulites* in the west of the island and the marly limestones of Rezoni Burnu there is a blackish grey marl section which often is slate like in form and is sometimes used as roof covering for the houses.

Above these dark Eocene shales, yellowish brown shales with plant remains are observed. Sometimes this series in its arenaceous members contain *Polgmesoda convexa* BRONG, (*Cyreneia*, *semistriata*) suggesting an Oligocene age. In the alternating marls and friable sandstones near Kefalos, southwest of the island teeth remains of *Rhinoceras* sp, as well as undetermined vertebral bones have been found. This formation is referred to the Sarmatian.

The greater part of the island is covered by igneous rocks, Hornblend andesites predominate in the southeast whereas augite andesite is the dominant rock in the northwest. The andesites have intruded into both the Eocene and Oligocene formations. Though a layer of conglomerate may be observed between the Eocene and the Oligocene, no unconformity has been observed between the two. The Eocene and Oligocene beds are folded together in the post Oligocene Savian orogeny.

BIBLIOGRAFYA - (BIBLIOGRAPHY)

- 1 — ANDREWS, G. W.: Note on some fossil mammals from Salonica and Imbros. Geological Magazine New Serie, Decade VI, Vol. V, No. XII, December 1918. p. 540 - 543. London, 1918.
- 2 — ARABU, N.: Les nouvelles recherches sur l'Ouest de l'Asie Mineure. Congrès Géologique International. Comptes rendus de la XIII session, en Belgique 1922. Deuxième fascicule Liège 1925.
- 3 — ENGLISH, TH. : On the latter formations surrounding the Dardanelles The Quart. Journal Vol. LX, No. 189,p.243-275.
- 4 — FLET J. : Note on the collection of rock specimens made by Col. English in Europe, Turkey and Asia Minor. The Quart. Journal Vol. LX. No. 289. p. 277.
- 5 — FREDRICH, C : Imbros. Mitteil. des Kais. Deut. Archäolog. Instituts. Athenische Abt. 1908.
- 6 — GEORGALAS, G. C. : Sur la structure de l'Egeide du Nord. Observations stratigraphiques sur l'île d'Ïmbros. Congrès Géologique International. Compte s rendus de la XIII. session en Belgique 1922, troisième et dernier fascicule, p. 1539 - 1543. Liège, 1926.
- 7 — GEORGALAS, G. C. : Sommaires recherches sur la géologie de l'île. d'Ïmbros. Ministere de l'Agriculture, du Commerce et de l'Industrie. Publication du Bureau Géologique No. 14, p. 1-25. Athènes 1926.
- 8 — HAUG, E. : Traité de Géologie II. Les périodes géologiques, Paris 1908 - 1911.
- 9 — KTENAS, A. - DOUVILLE, H. : Sur la presence de l'Auversien et du Tongrien à l'île d'Ïmbros. Compte rendu sommaire Bull. de la Soc. Géologique de France 4. ème Série, Tome 20, 1920, p. 111 - 112. Paris 1920 - 1921.
- 10 — KTENAS, Const. A. : Sur la découverte de l'Eocène et d'un gisement de mierogranulite (dacite) à l'île d'Imbros. Annuaire de l'Université Nationale d'Athènes, T. IX, 1915, p. 1 - 12.
- 11 — LAUNAY, M..de.,Etudes géologiques sur la mer Egée la géologie des "îles de (Lesbos), Lemnos et Thasos. Ann. des Min. Tome : XIII, 2 Livr. 1898

- 12 — LIATSIKAS, N. : Beitrage zur Kenntnis der jungtertiären Erup-
tivgesteine in der Umgebung von Fere (West-Thrazien). Ex-
trait des Praktika de l'Académie d'Athènes 13, 1938.
- 13 — OBERHUMMER, E. : Imbros, Eine historisch-geographische
Studie. Festschrift für HEINRICH KIEPERT.
- 14 — OGILVIE, A. G. : Note on the geography of Imbros. The Geogr.
Journ, Vol. XVIII, No 2, August 1916, p. 130 - 145.
- 15 — SCHAFFER, F : Landeskunde von Thrakien. Sarayewo, 1918.
- 16 — SUESS, E : Das Antlitz der Erde. 1, p. 429.
-